gemeente
Barneveld

Aandachtsgebied: Leefomgeving
Team Beleid Leefomgeving
E-mailadres: M.Obbink@barneveld.nl
Telefoonnummer:

Raadsvoorstel, 3993
Barneveld, 11 maart 2025
Portefeuillehouder: B. Wijnne

Onderwerp: Gebiedsplan GEUS; ‘perspectief op een verweven en verbonden enclave’

Samenvatting raadsvoorstel

In 2023 stemden de colleges van de gemeenten Apeldoorn, Ermelo, Nunspeet, Barneveld, GS van de provincie Gelderland en het AB van het waterschap Vallei en Veluwe in met ‘Gaan voor GEUS’ en ondertekenden de intentieovereenkomst om samen te gaan werken aan een integraal gebiedsplan. Dat gebiedsplan ‘GEUS perspectief op een verbonden en verweven enclave’ ligt nu voor.

GEUS staat voor de vier enclaves op de Veluwe; Garderen, Elspeet, Uddel, Speuld. Een uniek gebied op de Veluwe waar doelstellingen voor natuur, water, klimaat en stikstof - de onontkoombare opgave - een stevige impact zal hebben op de ontwikkelopgaven voor leefbaarheid, landbouw en recreatie mede omdat het GEUS volledig omsloten wordt door N2000 gebied en Nederland op slot dreigt te raken wanneer er geen maatregelen worden getroffen in de gebieden met de grootste stikstofoverbelasting.

Het gebiedsplan voorziet in een ontwikkelstrategie waarin wordt beschreven hoe dit gebiedsplan tot uitvoering kan worden gebracht en daarbij ook een bijdrage levert aan natuurherstel en stikstofreductie. Met behulp van een samenwerkingsovereenkomst (SOK) en de begroting maken overheden concrete afspraken over de uitvoering van de te behalen doelen en opgaven.

Tot slot: het gebiedsplan is tot stand gekomen door een intensief gebiedsproces met werkgroepen, inwoners uit het gebied. In het verantwoordingsdocument leest u een nauwgezet verslag van alle input van de betrokkenen. Doelen en opgaven in het gebiedsplan GEUS zijn afgestemd met de deelvisie woningbouw Garderen en de koers van de Omgevingsvisie 2040 en liggen in lijn met elkaar.

Gevraagde beslissing:

1. Vaststellen Gebiedsplan GEUS; 'perspectief op een verweven en verbonden enclave';
    a. Uitvoering geven aan de opgave vergroten leefbaarheid Garderen (4.7 - 4.10, 4.14, 4.16)
    b. Uitwerking geven aan de opgave deelgebied (4) Hogere zandgronden Garderen (5.2)

1. Inleiding

Aanleiding
Het college heeft in 2023 ingestemd met de startnotitie ‘Gaan voor GEUS’. Met de ondertekening van de intentieovereenkomst is de samenwerking bekrachtigd om met Waterschap Vallei en Veluwe, Provincie Gelderland en de gemeenten (Barneveld), Nunspeet, Ermelo en Apeldoorn te werken aan een integraal gebiedsplan voor de agrarische enclave GEUS. Dat gebiedsplan ‘perspectief op een verbonden en verweven enclave’ ligt nu voor.

Bestuurlijk belang
GEUS is een uniek gebied op de Veluwe omsloten door N2000 waar doelstellingen voor natuur, water, klimaat en stikstof stevig raken aan de ontwikkelopgaven voor leefbaarheid, landbouw en recreatie. Het gebiedsplan GEUS is bottom-up, vanuit het gebied opgesteld en biedt een integraal perspectief op de toekomst van het gebied.

Door vaststelling van het gebiedsplan kan de samenwerking voortgezet worden en verschuift de focus naar de fase van realisatie en uitvoering. Met deze stap gaan we actief aan de slag met de doelen en opgaven van een verbonden en verweven enclave.

Centrale vraag
Geeft de realisatie van het gebiedsplan GEUS voldoende invulling aan de doelstellingen en ontwikkelingen die nodig zijn voor behoud van perspectief op de opgaven voor leefbaarheid, landbouw, natuur, water en recreatie?

2. Beoogd effect

Leefbaarheid van de dorpskern Garderen én een waardevol landelijk gebied.
In het bijzonder de leefbaarheidsopgave van de dorpskern Garderen (wonen, werken en welzijn) ín samenhang met de ontwikkelopgave voor het landelijk gebied gericht op natuursysteem herstel, stikstofreductie, klimaatadaptatie en duurzaam agrarisch grondgebruik.

Hiermee geven we eveneens uitvoering aan de ambities van de Omgevingsvisie Barneveld 2040 en het Coalitieakkoord en dragen we zorg voor voldoende woningen (deelvisie woningbouw Garderen), verkennen we de ruimte voor bedrijvigheid en maatregelen voor een kwalitatief goede woon- en werkomgeving, dragen we bij aan natuursysteemherstel (inclusief de klimaat- en wateropgave), energie- en warmtetransitie en een duurzame transitie van de landbouw.

3. Argumenten

In Nederland zijn weinig plekken aan te wijzen waar de opgaven voor leefbaarheid, landbouw, natuur, water en recreatie zo nauw met elkaar zijn verweven als hier op de Veluwe in het Natura 2000 gebied. Een gebied van enclaves, uniek van opzet, kleinschalig met een diversiteit aan landschapstypen en verweven grondgebruik. Een gebied met hechte gemeenschappen die nauw betrokken zijn bij hun leefomgeving en het landschap van generatie op generatie koesteren. Het is teven het gebied waar natuur en water vragen om perspectief voor herstel in relatie tot stikstofreductie, waar landbouw vraagt om perspectief op een duurzame toekomst, waar recreatie economische mogelijkheden creëert en waar leefbaarheid perspectief moet krijgen in de vorm van ontwikkeling woningbouw, bedrijvigheid en behoud van voorzieningen. Al deze thema's zijn als opgaven verwerkt in het gebiedsplan 'GEUS perspectief op een verweven en verbonden enclave' dat nu voor ligt. Een gebiedsplan dat integraal en in samenspraak met het gebied, met verschillende werkgroepen tot stand is gebracht.

1.1 *Het plan geeft perspectief op het oplossen van de opgaven die er zijn in het gebied* 'perspectief op een verweven en verbonden enclave' met voor de gemeente Barneveld, Garderen de uit te werken opgaven, onderdelen:

a. vergroten leefbaarheid Garderen (4.7 - 4.10, 4.14. 4.16)
b. deelgebied (4) Hogere zandgronden Garderen (5.2)

Het plan geeft perspectief voor zowel de ontwikkeling (leefbaarheid, recreatie, landbouw) als natuur, water en klimaat (reductie van stikstof, nitraat , CO_2). Een uniek perspectief voor een kwetsbaar gebied op de Veluwe. Het plan past binnen de bestaande kaders van de gemeente Barneveld en de nog vast te stellen Omgevingsvisie 2040.

Het gebiedsplan geeft perspectief voor een kwetsbaar N2000 gebied rekening houdend met zowel sociaaleconomische ontwikkeling (leefbaarheid, recreatie, landbouw) als systeemherstel van natuur en water, klimaatadaptatie en een gezonde leefomgeving (met onder andere de reductie van emissies; stikstof, nitraat, CO_2). De onderbouwing voor het behalen van de doelstellingen wordt onderschreven door het onderzoek van de WUR dat bij het opstellen van dit gebiedsplan is uitgevoerd en wordt onderstreept door de (werkgroep) landbouw.

Als motto kiezen we voor verwevenheid en verbondenheid. Verwevenheid duidt op de verwevenheid van mens, gebruik en landschap. De verbondenheid gaat over de mensen onderling, maar ook over de verbondenheid tussen gebruik en landschap. De verwevenheid gaat ook over de samenwerking tussen overheden onderling (acteren als één overheid en waar nodig verschillen in beleid overbruggen) en de samenleving.

Het gebiedsplan wordt gedragen door inwoners, ondernemers, belangenbehartigers en overheidspartijen. Bij het opstellen van het gebiedsplan is voor de opgave leefbaarheid kernen, de werkgroep leefbaarheid Garderen samengesteld in afstemming met Plaatselijk Belang Garderen. Deze werkgroep heeft de bouwsteen leefbaarheid voor Garderen opgesteld. De koers voor het buitengebied is mede tot stand gekomen door de integratie van bouwstenen vanuit de verschillende werkgroepen landbouw, recreatie, natuur en water.

Geen uitvoering geven aan het plan is een bevestiging van het historisch verleden en wantrouwen waarmee veel deelnemers aan dit gebiedsproces hebben deelgenomen: we maken een plan en vervolgens belandt het in de kast.

4. Kanttekeningen (en risico's)

Ten aanzien van het gebiedsplan GEUS worden de volgende kanttekeningen (en risico's) geplaatst.

Ten aanzien van het gebiedsplan GEUS worden de volgende kanttekeningen (en risico's) geplaatst.

1.1. De stikstofimpasse, de Versnellingsaanpak Stikstof (waaronder zonering) leidt tot onzekerheid
Door de uitspraak van de Raad van State wijzigt de rechtspraak voor intern salderen bij projecten en activiteiten met als gevolg dat op dit moment geen vergunningen worden afgegeven. Daarnaast is heeft rechter in de zaak Greenpeace op 22 januari jl. de Nederlandse Staat gesommeerd met een aanpak, plan te komen dat voorziet in het halen van het wettelijk stikstofdoel in 2030 en voorrang te verlenen aan gebieden met grootste stikstofoverbelasting. De Veluwe (met GEUS en de Regio Foodvalley) is één van deze gebieden. Hoe we als gemeente hier mee om willen gaan, heeft u kunnen lezen in de Raadsmemo 'aanpak en regie stikstofdossier' van 17 februari jl.

De provincie Gelderland heeft bij de behandeling van de Versnellingsaanpak Stikstof (PS2024-1012) aangekondigd met een zonering voorstel te komen. Op 4 maart heeft GS het besluit genomen om een emissie-arme zone van 500m in te stellen en deze de komende maanden nader uit te werken in de Omgevingsverordening.

Ten aanzien van het besluit over zonering is voor het GEUS gebied het volgende opgenomen; ' Mogelijk kan een vorm van zoneren helpen omdat gebiedsplan uit te voeren, maar daarover wordt besloten in het vervolg van het gebiedsproces GEUS. Dat betekent dat er op dit moment geen zone van 500 meter wordt ingesteld voor dit gebied, in de veronderstelling dat het gebiedsplan geborgde maatregelen oplevert om de uitstoot van stikstof te verlagen en de natuur te herstellen.

1.2 Komen de vereiste uitvoeringsgelden op tijd beschikbaar en welke investeringen zijn op termijn nodig
Om de gebiedsontwikkeling op gang te brengen is financiering nodig. Voor de komende drie jaar is dat in beeld gebracht. Voor de periode daarna is dat nog niet in beeld. Dat is een risico voor de lange termijn uitvoering. Tegelijkertijd zijn nog niet alle projecten zo concreet dat er al externe financiering gezocht kan worden. We gaan hiermee om door per projectfinanciering te zoeken en een verantwoordelijkheid overheid aan te wijzen.

De beoogde datum dat Provinciale Staten een besluit neemt is in het positieve geval op 1 juli 2025 in de voorjaarsnota anders in november bij de najaarsnota. Dit is afhankelijk van de snelheid van interne besluitvorming over de verdeling van de SPUK-maatregelpakket gebiedsprocessen over 16 gebieds-processen voor heel Gelderland. Nu is nog onduidelijk welk bedrag GEUS precies toegekend krijgt.

1.3 Kan voorzien worden in de regie voldoende (ruil)grond om de ruimtelijke (schuif) puzzel te leggen.
Veel van de doelen en ambities zijn alleen realiseerbaar bij de beschikbaarheid van grond. Denk aan extensivering van de landbouw, systeemherstel van natuur en water, recreatieve routes, woningbouw, etc. Speculatie met gronden willen we voorkomen. Het is daarbij niet noodzakelijk dat de overheid over het eigendom beschikt. Regie vanuit de overheid voeren over de bestemming van gronden is echter wel nodig om de doelen uit dit gebiedsplan voor GEUS te realiseren. Hierbij willen we proactief gaan handelen. Hiervoor zetten we het beschikbare instrumentarium in dat de Omgevingswet ons biedt: omgevingsplannen, omgevingsvergunningen, WILG (Wet Inrichting Landelijk Gebied) en door het vestigen van voorkeursrecht per casus te bepalen. Ook de uitkoopregelingen en andere regelingen geven de mogelijkheid regie op de gronden te voeren. Indien aankoop wenselijk is voor GEUS, vindt deze plaats via de betreffende gemeente of via de provincie of het waterschap op advies van het gebiedsteam. Afhankelijk van de ontwikkeling bepaalt elke gemeente haar rolneming als het gaat om de inzet van grond om de gewenste ruimtelijke (schuif)puzzel te leggen.

1.4 Beschikken over eigen stikstofruimte om ontwikkelingen mogelijk te maken
Dit is een voorwaarde voor alle ruimtelijke ontwikkelingen die zijn beschreven in dit gebiedsplan. De recente rechterlijke uitspraak over intern salderen maakt het er niet makkelijker op. In de ontwikkel-strategie is beschreven dat we verkennen en welke mogelijkheden er zijn om potentiële stikstofruimte die vrijkomt in GEUS in te kunnen zetten voor ontwikkelingen in het gebied.

5. Financiën

In het financieel overzicht bij het gebiedsplan GEUS wordt een onderscheid gemaakt in kosten voor realisatie- en proceskosten.

De realisatiekosten worden per project georganiseerd. De totale raming van is € 19,2 mln. voor de periode 2025 t/m 2027. In de vervolguitwerking wordt pas inzichtelijk wat hiervan de financiële consequenties zijn voor Barneveld. Het is in dit stadium nog niet duidelijk wat de budgettaire consequenties voor Barneveld zijn en of de dekking hiervoor beschikbaar is.

De proceskosten bestaat uit interne (personeel) en externe (advies en onderzoek) kosten. De totale raming van het aandeel Barneveld bedraagt ca. € 383.000 voor de periode 2025 t/m 2027. Dit aandeel is bepaald o.b.v. de gebruikelijke GEUS verdeelsleutel (conform LEADER aanvraag).

provinciale aandeel in de proceskosten
Aanvullend op het aandeel van Barnveld in de proceskosten wordt in het gebiedsplan ook uitgegaan van een bijdrage van € 375.000 uit de te ontvangen middelen VLGG (Vitaal Landelijk Gebied Gelderland) en versnellingsgelden.
De provincie Gelderland heeft in het kader van het niet meer bestaande NPLG (Nationaal Programma Landelijk Gebied) financiële middelen van het Rijk ontvangen, onder andere voor de inzet voor gebiedsprocessen met als zwaartepunt op en rond de Veluwe (GEUS en Regio Foodvalley) en Winterswijk. De provincie stelt voor om een bedrag van 4,25 miljoen in te zetten voor de dekking van het gebiedsplan GEUS. Als gemeente Barneveld (en andere overheden) gaan we uit van toekenning van bovengenoemde gelden. De provincie dient hierover nog een besluit te nemen.

Voorgestelde dekking kosten
Het gebiedsplan GEUS valt onder het programma Waardevol Landelijk Gebied. Voor dit programma is in de kadernota 2024 een budget opgenomen voor de periode 2024 t/m 2026 (fcl 6877 Vitaal Platteland).

Dekking proceskosten
Voor de periode 2025 en 2026 is in totaal nog een budget beschikbaar van € 779.000 (€ 422.000 + € 357.000). Dit is voldoende om de benodigde proceskosten (€ 383.000) te dekken.

Dekking realisatiekosten
De middelen voor 2024 zijn niet volledig ingezet. Bij de besluitvorming over de jaarrekening 2024 zal, via een resultaatbestemming, worden voorgesteld om de onderuitputting 2024 van € 0,6 mln. eveneens toe te voegen aan het programmabudget 2025 en 2026. Hiermee komt er ook dekking beschikbaar voor de uitvoering van het (nog op te stellen) uitvoeringsprogramma Waardevol Landelijk gebied (incl. het gebiedsplan GEUS).

Aanvullende dekking onderzoeken
Vanuit het programma is aangegeven dat, met name ook voor de dekking van de realisatiekosten, ook naar aanvullende dekking zal worden gezocht. Het gaat dan om de inzet van dorpendeals, LEADER, maar ook bestaande middelen vanuit het Ontwikkelfonds Platteland en middelen vanuit aanpak piekbelasting.

Uitvoering/SOK
In de samenwerkingsovereenkomst (SOK) is opgenomen dat de gemeente Apeldoorn een financiële beheersrol (kassiersfunctie) heeft voor de geldstromen die gezamenlijk of centraal worden ontvangen of ingezet. Het is nog niet duidelijk in hoeverre het aandeel van Barneveld in de realisatie- en proceskosten via dit centrale punt lopen of direct via de eigen administratie zullen worden besteed.

6. Participatie en communicatie

a) Participatie

Algemeen
In het verantwoordingsdocument GEUS is uitgebreid vastgelegd welke stappen zijn gezet met de samenleving om te komen tot het gebiedsplan GEUS met bijbehorende ontwikkelstrategie en uitvoeringsprogramma. Naast de participatie met de samenleving is als onderdeel van de participatie een adviesraad samengesteld die advies heeft uitgebracht op het gebiedsplan. Dit advies treft u aan in de bijlage. In de verdere uitwerking en uitvoering van de projecten zetten we de participatie vanuit het gebiedsteam GEUS voort met de inwoners en partijen in het gebied.

Specifiek
Het gebiedsplan is GEUS is tot stand gekomen door een intensief participatieproces met het gebied, middels werkgroepen en een integratiegroep bestaande uit inwoners van het gebied en betrokken partijen. De aanpak komt overeen met wat in de startnotitie ‘Gaan voor GEUS’ is opgenomen om te komen tot een gebiedsplan voor dit gebied; een ingericht participatieproces tussen inwoners, ondernemers, belangenvertegenwoordigers en overheid, waarbij het politiek bestuur op afstand is gezet.

b) Communicatie

Communicatie gedurende het proces is en wordt verzorgd door een communicatiebureau in nauwe afstemming met het projectteam GEUS en met de communicatieadviseurs van de betroken overheden. Communicatie vindt plaats via digitale nieuwsbrieven, website gebiedsaanpak GEUS en via verschillende sociaal media kanalen.

7. Vervolgstap

Voor alle volksvertegenwoordigers is een bijeenkomst gepland op 18 maart, 19:00 uur, locatie Dorpshuis 't Blanke Schot, Garderenseweg 33 in Uddel.

Besluitvorming in de raden, staten, (algemeen bestuur waterschap Vallei en Veluwe) is voorzien in de periode van 16 april – 14 mei.

Bij positieve besluitvorming en beschikbaar gestelde middelen zal het gebiedsteam GEUS onder leiding van een programma-manager de planuitvoering in de deelgebieden oppakken en invulling geven aan de voorgestelde onderzoeken en projecten.

8. Bijlagen

Bijlage 1) Gebiedsplan GEUS Verweven en verbonden enclave_Optimized.pdf
Bijlage 1a) Concept SOK_GEUS.pdf
Bijlage 1b) Direct te starten projecten.pdf
Bijlage 1e) WUR rapport.pdf
Bijlage 1g) Publieksversie gebiedsplan GEUS.pdf
Bijlage 1h) Link naar verantwoording participatie.pdf
Bijlage 1i) 2025-02-20 Brief GEUS aan provincie.pdf

Burgemeester en wethouders van Barneveld,

de secretaris,
W. Wieringa

de burgemeester,
J. van der Tak